Prof. Gruber v Národohospodářském ústavě.

JUDr. *Jos. Prunar.*

Zesnulý prof. Dr. Gruber byl by se koncem letošního roku dožil šedesátin. Před deseti lety vydali k jeho abrahamovinám mladší jeho kolegové a přátelé slavnostní číslo „Obzoru Národohospodářského“, do kterého jsem k vyzvání pořadatelů přispěl článkem o činnosti jubilanta jako generálního jednatele Národohospodářského ústavu při České akademii. Dnes, kdy předčasný hrob uzavřel se nad životním dílem prof. Dra Grubra, chtěl bych jakožto bývalý jeho několikaletý spolupracovník připojiti ze svých vzpomínek ještě několik letmých glos.

Od mimořádného valného shromáždění České akademie, které schválilo osnovu stanov nového, k akademii formálně přičleněného ústavu, uplynulo bezmála dvacet let a na osmnáctý rok vyvíjí již Národohospodářský ústav svoji nehlučnou, ale záslužnou činnost. Není-li jí dnes ve veřejnosti věnována taková pozornost, jakou by zasluhovala, je to vysvětliti tím, že po převratu, kdy národu vrátila se vláda jeho věcí, kdy vytvořena celá mocenská i hospodářská organisace obnoveného samostatného státu, orgány svépomoci a samosprávy vůbec zatlačeny byly jaksi do pozadí.

Ale před dvaceti a více lety naplněni byli zakladatelé Národohospodářského ústavu velkou vírou v jeho regenerační poslání v našem hospodářském životě a ideový tvůrce ústavu Dr. Bráf, autor koncepce o trojím stadiu našeho národního obrození: jazykovém a slovesném, politickém a národohospodářském, viděl v něm účinný prostředek k uskutečňování myšlenek a snah svého „národohospodářského buditelství“.

Ve svých literárních projevech od let obíral se Dr. Bráf potřebou podobného ústavu, jehož idea vykrystalisovala u něho z úvah o naší tehdejší poměrné hospodářské opozdilosti, zvláště v oboru velkopodnikání průmyslového a obchodního, a o nutnosti vyrovnávati jednostrannost naší společenské rekonstrukce, která se po našem národním obrození dála převážně ve směru povolání odvislých. Propagoval myšlenku umělého vytváření

vhodného prostředí pro vzrůst a rozvoj podnikatelských talentů velkého slohu podle příkladů pokročilé ciziny a prostředek k tomu viděl v hromadném vysílání mladých mužů s dokonalou odbornou přípravou do středisk podnikatelského ruchu v cizině. Zde tkví myšlenka stipendijní akce, pro kterou získal Dr. Bráf jak svého tchána Dra Fr. L. Riegra, jemuž příslušela disposice s odkazem továrníka Karla Riegra z Vilémova, tak presidenta Hlávku, který podstatným rozmnožením splátek učiněných k splnění odkazu toho umožnil uvedení ústavu v život.

Ve stanovách Národohospodářského ústavu však, které vzešly na základě konceptu Bráfova ze společných jeho porad s Hlávkou za účasti Dra Mattuše, uvedena byla mezi hlavními obory působnosti vedle akce stipendijní i řada činností dalších, zvláště: stopování národohospodářského stavu a rozvoje v lidu českém s hlediska zjišťování a odklizování jeho nedostatků a mezer, evidence talentů v oboru výrobní techniky a obchodu, podpora řešení technických problémů a vynálezů atd., s vyloučením jen činnosti literární a pravidelné iniciativní činnosti hospodářskopolitické.

Záleželo tedy, již také s ohledem na omezené finanční prostředky nového ústavu, mnoho na tom, které z těchto činností mají býti pokládány za základ a které mají býti prostředkem k cíli event. doplněním činnosti hlavní, neboť podle individuelního pojetí bylo by bývalo lze třeba jen jednotlivými z uvedených úkolů zaměstnati instituci i mnohem šíře založenou, rozsáhlým personálem úřednickým a mnohem značnějšími prostředky hmotnými vládnoucí než Národohospodářský ústav ve svých počátcích.

Nějaké důvodové zprávy zakladatelů ani authentické interpretace stanov nebylo, ba ani žádného programového prohlášení o vlastním poslání ústavu, jaká bývají činěna v ustavujících schůzích. Kromě toho i oba žijící zakladatelé a první presidenti ústavu Hlávka i Bráf nemohli delším osobním působením uvésti činnost ústavu v koleje odpovídající jejich intencím. Hlávka záhy po aktivování ústavu zemřel a také Bráf po zbytek svého života oddalován byl od aktivní součinnosti v ústavu zvláště svou činností ministerskou.

V této době počátečních obtíží, při nedostatku tradice a kontinuity jak na vůdčích místech tak – před systemisováním místa konceptního úředníka – i v exekutivě, představoval prof.

Dr. Gruber, důvěrník Bráfův a účastník porad zakladatelů o nové ústavě, který od samého jeho založení nepřetržitě plných 10 let byl jeho generálním jednatelem a přednostou kanceláře, authentický komentář k předpisům stanov a jednacího řádu. Při tom jako jakýsi vykonavatel poslední vůle Bráfovy hájil vytrvale stanovisko, že ústav, pokud nezmohutní finančně, má setrvati při působnosti, která podle přání zakladatelů měla býti jádrem jeho činnosti, totiž při akci stipendijní a podpoře technických vynálezů, přibíraje další obory působnosti teprve s postupujícím rozvojem a konsolidováním a podle toho, jak pro ně získá nové prostředky, zvláště ve formě specielních fondů. Podrobné odůvodnění pro tento svůj postup na základě současně znova publikovaných dokladů z literární činnosti Bráfovy shrnul prof. Gruber v pojednání o úkolech Národohospodářského ústavu, které jest připojeno jako příloha k jubilejní zprávě ústavu vydané u příležitosti dovršení prvního desetiletí jeho trvání.

Národohospodářský ústav ještě za generálního jednatelství Grubrova rozšířil svoji působnost na další obory, zejména aktivováním některých zvláštních fondů, a prodlením let přizpůsoboval dále svou činnost měnícím se poměrům a potřebám našeho hospodářského života, nacházeje nové mecenáše a podporovatele, jichž řada v poslední době doplněna znamenitým věnováním cukrovarnických organisací na počest 75. narozenin nynějšího presidenta ústavu p. dra Hanuše Karlíka. Ale dnes při větším časovém odstupu zdá se mně přece, že tehdejší jistý konservatismus prof. Grubra — nehledíc k tomu, že odpovídal intencím zakladatelů — byl i v zájmu mladého, působení své teprve zahajujícího ústavu, kterému tak umožněno bez tříštění v různé směry vypracovati aspoň jedno odvětví svého poslání, jež již tehdy, pokud mně známo, vykazovalo nejedno aktivum a jehož výsledky v dalších letech přinesly jistě nové úspěchy.

Nebylo frází, jestliže jsem ve svém článku r. 1915 napsal, že prof. dr. Gruber jako generální jednatel Národohospodářského ústavu byl jeho duší. Přinášel mu vstříc tolik zájmu, věnoval mu tolik neúnavné činorodé péče jsa stále pln nových podnětů, překypuje iniciativou, že právem možno jej nazvati zakladatelem vnitřní organisace ústavu. Ovládal agendu do nejmenších podrobností, nosil v hlavě řadu precedenčních případů i spoustu

kasuistických detailů ze zkušeností a zpráv stipendistů. Tak jako všude, kde byl povolán k součinnosti, věnoval se svým úkolům v Národohospodářském ústavě celou svou osobností. Přes neobyčejnou zaměstnanost — kromě úkolů universitního učitele a examinatora státních zkoušek a rigoros, kromě činnosti vědecké, literární a redaktorské — celou řadou veřejných funkcí nalezl vždy čas, aby téměř každodenně zašel do kanceláře ústavu, nebo, nemohl-li výjimečně, dal si aspoň spisy zaslati do bytu.

Nepamatuji ho jinak než ustavičně zaměstnaného, v neustálém kvapu a vždy jakoby jen na odskoku. Nešetřil se, neznal oddechu, pracoval často jakoby v horečce a vždy míval jsem dojem, že se takřka spaluje vnitřním napětím. Tento rys překypující eruptivnosti jevil se i v jeho slohu. Byl výtečný stylista, ale jeho věty působí někdy dojmem až barokní přeplněnosti, jsouce přetíženy množstvím vsuvek a parenthesí, jak právě při psaní draly se mu do péra při stále pracující asociační činnosti exkursy a analogie. Stejný byl i při jednáních a poradách: znamenitý dialektik, pohotový debatér, při tom však přes neobyčejně živý temperament svůj vždy sebe mocný, nikdy neztrácející vládu nad sebou. Imponoval mně vždy zevní klid, který dovedl zachovati i při velmi pohnutých diskusích; čím více se polemika stupňovala, tím více klid jeho vzrůstal, při čemž vnitřní rozechvění projevovalo se jen poblednutím lící a sotva znatelným trochu ironickým úsměvem. Při loňské oslavě 60. narozenin p. JUDra Ant. Schauera uvedl jeden z jeho bývalých koncipientů jako charakteristický detail, že jej nikdy neviděl rozčileného, nikdy rozzlobeného. Totéž mohl bych potvrditi ze svých zkušeností i o prof. Grubrovi. Váží to tím více, že základní tón jeho letory byl myslím cholerický. Nevybočil nikdy ani v nejmenším z mezí vážnosti, důstojnosti a rozvahy, vyznačuje se vůbec konciliantním chováním a vybroušenými formami obcovacími. Spojoval se širokým vzděláním i velkou kulturu osobní a společenskou. Byl pln ohledu k cizí individualitě, dovedl oceniti cizí práci a jako představený byl, jak jsem již před deseti lety o něm napsal, ideálním chefem, pod nímž bylo radostno pracovati. Myslím, že stejné vzpomínky na něho mají i moji předchůdcové v úřadě sekretáře Národohospodářského ústavu.

Přepínaje se do krajnosti podléhal někdy, zvláště v dobách pracovního vyčerpání, chvilkám deprese a jakéhosi spleenu, kdy

jako by tušil svůj brzký konec. Již před lety, když tragicky skončil prof. Tilsch a krátce po něm zemřel jiný profesor fakulty, opakoval nějakou dobu, že nyní jest řada na něm, že profesoři universitní odcházejí vždy podle zákona serie. Posléze zemřel přece předčasně a okolnosti jeho smrti mají jistý rys truchlivé ironie osudu: akademický učitel, který přednášel generacím právníků, bývalý ministr sociální péče, předseda mezinárodního kongresu, redaktor a častý přednašeč v universitních extensích, přepaden chorobou ve veřejném dopravním prostředku na cestě k svému bytu, nebyl nikým poznán a podle zpráv novin trvalo prý několik hodin, než bylo zjištěno, kým jest vlastně náhle onemocněvší „neznámý as 60letý pán". Avšak přece zase i ten způsob jeho náhlé smrti tvoří stylové zakončení jeho rušného bezoddyšného života. Nedovedu si aspoň specielně jeho představiti ochromeného jen částečným útokem choroby a pozvolna snad odumírajícího.

Národohospodářský ústav byl velkou láskou prof. Grubra. Věnoval mu mnoho práce, mnoho úsilí a získal si o jeho rozvoj zásluhy, kterých v historii ústavu bude jistě vždy vděčně vzpomínáno.

□ □ □

Jest uzákoněný systém starobního a invalidního pojištění vhodný a úsporný?

Dr. *Fr. Trnka*, řed. rada Úrazové pojišťovny dělnické v Praze.

Tuto otázku musí si položiti každý, kdo prostudovav zákon o sociálním pojištění č. 221/1924, uvažuje o celé této instituci s hlediska administrativní ekonomie a zkoumá, zda by při stejné přesnosti hospodaření a zabezpečení úhrady nebyl možný způsob jednodušší a lacinější.

Těžisko její leží v § 111, jenž stanoví, že důchod invalidní (a dle § 112 též starobní) skládá se ze základního obnosu 500 Kč, částky zvyšovací a ze státního příspěvku. První i poslední složka jsou stanoveny pevným obnosem, proměnnou je pouze zvyšovací částka, která se vyměřuje jednou pětinou ze **zaplaceného** pojistného. V tomto ustanovení vidím vadu, poněvadž jím bude úřadování ztíženo a zdraženo.

Aby ujasněn byl rozsah očekávané agendy v důsledku cit. § 111 zákona, dovolím si načrtnouti nutný administrativní postup práce, a to jak v nemocenské pojišťovně, tak v ústřední